

АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПРОБЛЕМА ОТНОСНО РАЗКРИВАНЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ НА ТОТАЛИТАРНИТЕ СЛУЖБИ ЗА СИГУРНОСТ

Тихомир Емилов Тодоров, докторант
Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“

ANALYSIS OF THE STATE OF THE PROBLEM REGARDING DISCLOSURE OF THE DOCUMENTS OF THE TOTALITARIAN SERVICES FOR SECURITY

Tihomir Emilov Todorov, PhD student
Chernorizets Hrabar Free University of Varna Bulgaria

Annotation: *In order to study the influence of the process of disclosure of DS documents in society, as well as its purity of activity, the method of content analysis was used. The method is limited in time for the period 2001 - 2007. /the period from the establishment of the Andreev Commission to the adoption of the legislation for the establishment of the Commission chaired by Evtim Kostadinov/.*

Key words: *„Law on Dossiers”, „Law on Protection of Classified Information / CIPA /”, „Lustration“.*

Контент-анализът включва двата основни вида анализ според проф. Юрий Търкаланов – структурния – контент-анализ и съдържателния контент-анализ. Чрез контент-анализа по формализиран /количествен/ метод за изследвания масив, чрез изучаване съдържанието на информацията от средствата за масово осведомяване. Чрез структурния можем да изследваме проблема с досиетата и архивите в текстовия масив – наличие или отсъствие на материали по темата, формата на поднасяне. Чрез съдържателния изследваме съдържанието на съобщенията чрез техните структурни единици /думи, словосъчетания/. В тази връзка ще определят най-често думите и словосъчетанията, които ще се явят единици на анализа върху ограничен текстов масив и контекста в който се използват. В конкретното изследване ще бъдат анализирани материалите отразени в един от най-тиражираните ежедневници в България – в. „Труд”.

Посочените в анализа броеве са всички установени за периода броеве с материали пряко свързани с изследването на темата.

Таблица за използваните индикатори /ключови думи и словосъчетания/ и определяне на контекста за тяхната употреба в изследваните материали във в. „Труд“

Таблица №1: Таблица за характеристиките на изследваните материали във в. „Труд“

Вестник „Труд“	Характеристики на материала:		
дата на броя:	Начин на поднасяне Страница 1 ва (стр.1) / Друга страница (де)	Жанр	Обем от изданието /приблизително/
02.05.2001г.	де	Интервю	1/2 от страницата + снимка
	де	Интервю	1/2 от страницата + снимка
07.06.2001г.	де	Статия, интервю, коментар	2 страници + снимка
21.01.2003г.	де	Интервю	1/2 от страницата
22.01.2003г.	Стр.1,2	Репортаж на тема, коментар	2 страници + снимка
05.01.2005г.	де	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
07.01.2005г.	де	Статия	Под ½ от страницата
08.01.2005г.	де	Коментар	Под ½ от страницата
21.01.2005г.	де	Статия	Под ½ от страницата
23.05.2006г.	Стр.1 и де	Репортаж, статия	1 страницата + снимка
27.05.2006г.	де	Интервю	1/2 от страницата + снимка
28.05.2006г.	де	Статия	Под ½ от страницата
	де	Коментар	Под ½ от страницата + снимка
29.05.2006г.	де	Статия	Под ½ от страницата
	де	Коментар	1 страница
30.05.2006г.	де	Статия	Под ½ от страницата
	де	Интервю	2 страници
	де	Коментар	1 страница + снимка

01.06.2006г.	Стр.1 и дс	Репортаж, Интервю, Коментар	2 страници + снимка
02.06.2006г.	дс	Коментар	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Статия	Под ½ от страницата
	дс	Статия	Под ½ от страницата
03.06.2006г.	Стр.1 и дс	Интервю, Коментар - 2	Под ½ от страницата + снимка
04.06.2006г.	Стр.1	Интервю	Под ½ от страницата
05.06.2006г.	Стр.1	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Статия	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Коментар	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Статия	Под ½ от страницата + снимка
06.06.2006г.	дс	Статия	Под ½ от страницата
	дс	Коментар	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
	дс	интервю	Под ½ от страницата + снимка
07.06.2006г.	Стр.1 и дс	Репортаж, Статия	2 страници + снимка + графика
10.06.2006г.	дс	Статия	Под ½ от страницата
	дс	Статия	Под ½ от страницата
	дс	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Статия	Под ½ от страницата + снимка
11.06.2006г.	дс	Статия	Под ½ от страницата
12.06.2006г.	дс	Коментар	1 страница + снимка
09.07.2006г.	дс	Интервю	Под ½ от страницата
14.07.2006г.	дс	Статия	Под ½ от страницата
18.07.2006г.	дс	Коментар	1 страница + снимка + графика
26.07.2006г.	дс	Статия	Под ½ от страницата

05.12.2006г.	Стр.1 и дс	Коментар, Статия, Интервю	2 страници + снимка
06.12.2006г.	дс	Статии	Под ½ от страницата
11.12.2006г.	дс	Коментар	Под ½ от страницата + снимка
14.12.2006г.	дс	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
05.09.2007г.	Стр.1 и дс	Репортаж, Статии, Коментар	2 страници + снимка + графика + списък
06.09.2007г.	дс	Интервю	Под ½ от страницата + снимка
	дс	Коментар	Под ½ от страницата + снимка

Таблица №2: Таблица за използваните индикатори /брой ключови думи и словосъчетания/ и определяне на контекста за тяхната употреба в изследваните материали във в. „Труд“

Индикатори /брой/	Контекст: Положителен /п/, отрицателен /о/, неутрален/н/	Агенти	Комисия	Държавна сигурност	Сътрудници на ДС	Закон за досиетата	досиета	Доносник /	Лустрация	Национална сигурност	ЗЗКИ
02.05.2001г.	п	9	1	1	3	2	4				
07.06.2001г.	о	3	4		4	1	19	5.яну		1	
21.01.2003г.	н		4				2		1		4
22.01.2003г.	н	1	11	2	1		7				2
	о						3				
05.01.2005г.	о	Липсват индикатори									
07.01.2005г.	н	Липсват индикатори									
08.01.2005г.	о		2	5	3		3	2.яну	2	1	0
21.01.2005г.	н	3	2								
23.05.2006г.	о	2		5	1		21	1/0			1
27.05.2006г.	о			1			8				
28.05.2006г.	н						1				
	н			2			3	1/0			
29.05.2006г.	н			1			4				□
	о		2	13	2		9	1/0			
30.05.2006г.	н	3		2			3				
	о	1		4			5				
	о	3	1	9	2		6				
01.06.2006г.	о	15	1	20	3		21	2/0			2
	п			5			11				
02.06.2006г.	о	2		2			6	1			
	н	7		2			□				

	о			1	1		1				
03.06.2006г.	о	1	8	15		2	11	2/0			4
04.06.2006г.	н			1			10				
05.06.2006г.	о	2					6				
	н			2			2				
	о	1			2		5	1/0			
	н	4		2	2		12		1		
06.06.2006г.	н						4	1/0			
	о	2		1			2	1/0			
	п	1	6	2			13				1
	п	2			2		6		11		
07.06.2006г.	н	8		11	4	1	18		2	2	
10.06.2006г.	н			11	1		8	1/0		3	
11.06.2006г.	н		1	1		1	3			1	
12.06.2006г.	о	1				1	3	1/0			
09.07.2006г.	п		□				2		3		
14.07.2006г.	н			3			1				
18.07.2006г.	п	7		5			10				
26.07.2006г.	н	1		4			1				
05.12.2006г.	н	2		2			7				
	п						2				
	н						2			1	
	п						8				
06.12.2006г.	н	1		□	1		7				
	о	1		3			6		1		
11.12.2006г.	н		3	7	2		2				
14.12.2006г.	п	1		9	1		8	2/0			
05.09.2007г.	н	19	2	28	15		5				
06.09.2007г.	о	5		10	2		19	2/0			

Видно от информацията в изготвените таблици е наличието на кампанийно отразяване на проблема с досиетата на ДС. За период от 7 г. темата е отразена в над 50 материала в 34 броя – основно през 2006 г., когато е приет последния закон за досиетата /Таблица 1/. В тази връзка е видно, че за 2006 г. година са установени над 20 материала от различен вид по темата. В допълнение темата е била на първа страница на вестника 7 пъти, което води до извода, че възприета, като значима и обществено актуална. В останалите периоди темата не се поставя, като значима. От 2001 - 2006 г. темата за разкриване на документите на ДС е установено, че е поставяна един път на първа страница, въпреки че има представен обширен материал по нея. В останалите – установени материали, темата е поставяна във вътрешните страници на ежедневника.

Друг показателен пример за кампанийното отразяване на проблема е 2007 г.. През 2007 г. са установени само 2 статии по проблема, като броевете са отпечатани в края на годината, една от статиите има и първа страница

Относно другата характеристика на контент-анализа – обема на материалите, те рядко надвишават половината от съответните страници в изданието, където са отразени. От отразените по темата материали за 2001 - 2006 г. темата е заемала сам два пъти повече от една цяла страница. За 2006г. отразените по темата материали, които заемат над 1 страница от изданието са 9. За 2007 г. материала, който е заемал повече от една страница от изданието, е един.

От Таблица № 2 са видни основните насоки и нагласи при отразяване на проблема в обществото. На база данните отразени в таблицата може да се определи една негативна тенденция, налагана при решаването на проблема с разкриването на досиетата на ДС. В изследването са заложен следните основни индикатори – „Закон за досиетата”, „Закон за защита на класифицираната информация/ЗЗКИ/”, „Лустрация” и техните производни в контекста на текстовете в материалите.

Видно е, че тези индикатори за целия период от 2001 – 2007 г. са използвани изключително рядко:

- „Закон за досиетата” – 8 пъти /2001 – 3 пъти, 2006 – 5 пъти/;
- ЗЗКИ – 13;
- „Лустрация” – 21 пъти, като 11 пъти е използван само в един материал – интервю от 2006 г.

Предвид горното е видно, че проблема с документите на ДС не е разискван по начин насочващ неговото решаване по правен път, обширните материали в изданието, включително интервюта от компетентни по темата анализатори и специалисти, репортажите и статиите имат разнороден характер – социологически, психологически, политически, литературен, но различен от правото. Липсата на обективно – правен подход, при определянето на начина за решаване на проблема, води до ситуация на подобяваща периода на маккартизмът в САЩ от 50 - 60те години на миналия век: използване на комисии, които на базата на заложените индикации и придобити данни /част от тях твърде недостатъчни, недоказани или формални/ водят до негативни правни последици.

Другият най-малко използван индикатор е „Национална сигурност” – 2 пъти за целия период, което е може да се определи, като показател за липсата на връзка между разбирането за националната сигурност и процеса по разкриване на документите на ДС. Индикатора „Комисия по разкриване на досиетата” е индикатор, който се свързва пряко с процеса по разкриване на документите на ДС, индикатора е използван над 50 пъти в текстовете. Предвид това, вероятно в обществото е наложено разбирането, че Комисията по досиетата ще бъде решение на проблема.

Индикаторите, които определят проблема са използвани в път повече от посочените по-горе, „агент” за периода е използван над 100 пъти, „ДС” – над 200 пъти. Индикатора „досие” се е наложил, като обозначаваща не само за всички документи на ДС, но и обобщаващ за процеса свързан с разкриването и негативната оценка за процеса – индикатора е най-използванията – над 320 пъти.

Включването в групата на индикаторите „доносници/ченгета” и „сътрудници на ДС” цели да се определи положителното или отрицателното отношение към проблема, което се изразява в обществото в конкретния период, през който се реализира неговото решаване. Индикатора „сътрудници на ДС”, който изразява едно по-положително отношение или по-неутрално такова, като индикатора „агенти”, към съпричастните към дейността на ДС лица е използван над 50 пъти. За разлика от индикатора „доносници/ченгета”, който изразява крайно негативно отношение към същата категория лица е използван над 20 пъти. В тази връзка, като обобщение на използваните индикатори в цялостното отношение на публикуваните материали е видно следното:

Положителното отразяване на проблема по разкриване на документите на ДС е установено в 9 от общия брой материали. Отрицателната насоченост е установена в 20 от общия брой от материалите, като в тези материали са включени негативни оценки и анализи върху дейността на ДС и съпричастните към нейната дейност лица.

В тази връзка е видно, че крайно негативния индикатор „доносници/ченгета” в основната си част е използван точно в тези материали. Останалите материали са представили неутрално процеса.

Поставянето на правото във второстепенна роля, при представянето на проблема пред обществото, липсата на реална обществена инициатива, включително и от специалистите в областта, които да насочат основното внимание на законодателя за налагане на лустрацията е довело до задаване на курс за решаването на проблема неефективно. Правото е използвано до момента в който трябва да бъдат урегулирано положението и последващото разкриване на документите – оттам правото отстъпва място на – морални категории и чувства, като срама и обидата. В тази връзка, въпреки наличието на закон и работеща около десетилетие Комисия, все още могат да се открият посочените по горе – индикатори в контекста на нерешен проблем в множество издания. Анализи, интервюта, статии продължават да насочват вниманието за „агентите”, „доносници/ченгета” които управляват и към момента държавата, „ДС”, която продължава да репресираща и други подобни примери.

Използвани източници и литература:

1. Докладна Записка рег. № -IV – 68 от 24.01.1990 г.
2. Държавна сигурност – Указ № 1670 (Обн., ДВ, бр. от 20 август 1974 г.)
3. Докладите за напредъка на България и Румъния
https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/reports-progress-bulgaria-and-romania_bg
4. Закон за достъп до документите на бившата Държавна сигурност Обнародван, ДВ, бр. 63 от 7 август 1997 г., изм., бр. 89 от 1997 г. и бр. 69 от '99 г.
5. Закон за изменение и допълнение на Закона за достъп до документите на бившата Държавна сигурност и бившето Разузнавателно управление на Генералния щаб. (Загл., изм., ДВ, бр. 24 от 13.03.2001 г.)
6. Закон за защита на класифицираната информация. Обн., ДВ, бр. 45 от 30.04.2002 г.
7. Закон за достъп и разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия. Обн., ДВ, бр. 102 от 19.12.2006 г., изм., бр. 41 от 22.05.2007 г., бр. 57 от 13.07.2007 г.
8. Закон защита на класифицираната информация
9. Проф. Христов П., „Разузнавателна защита на конституционния ред в демократичната държава.“ – ВСУ „Черноризец Храбър“ – Варна 2005 г.
10. Мария Нейкова, „Гражданското общество – фактор на сигурността в държавата“ – издател „Авангард прима“ – 2018 г.
11. Мария Нейкова, „Понятието „Национална сигурност“ – съвременни аспекти“, МК, ЦЮН, 2017.
12. Мария Нейкова, „Демографският проблем – заплаха за националната сигурност“, МК, ЦЮН, 2017.